



# *Euskal hiritartasuna eraiki nahi duen herritar batek ezin du estatu arrotzarekin bat egin”*

**THOMAS PIERRE ANTROPOLOGOA**

Paris, 1977. Antropologia eta historia ikasia da. Eusko Ikaskuntzak *Hiri antropologia* gaia ekarri du hizpidera 53. *Eusko Folklore Urtekaria*-n. “Ipar Euskal Herriko euskal hiritartasuna onartuta ez dagoenez gero, euskal jendartea gabezia horrekin nola moldatzen den azaldu nahi izan dut, baita herri elkarteak eraikitzen ari diren euskal nortasuna azpimarratu ere”, erran digu Thomas Pierrek.

 MIKEL ASURMENDI  DANI BLANCO

## **Euskal jendarreak bere nortasuna garatzeko zailtasunak dituela diozu. Eredu pribatua eta publikoa alderatu dituzu zure gogoetan.**

Baiki. Iraganean euskal kulturak leku bat zuen eremu pribatuan, alabaina, eremu hori galduz joan da, indibidualtasunaren edota familiaren garapen ezberdinak dirrela eta. Familia zen euskara eta euskal kultura babesten zituen gunea, eta hori arras aldatu da. Alta bada, oraindik ere, euskal nortasuna esparru pribatuan bizi da, eremu publikoan ez du lekurik, edo oso gutxi; Ipar Euskal Herrian batez ere. Euskal jendarrea osatzeko beharrezkoa den hiritartasunik ez dago, herritar den arteko lotura gauzatzeko ezaugarri bateraturik ez dago, euskal hiritartasuna sortzen lagundu lezakeena. Oraindik ez dugu lurralde historikoa eta linguistikoa osatu.

## **Hendaian bildu gara, leku berezia.**

Hendaian gaude, eta harrigarria da, horegi kilometroetan euskarak ez du esta-

tus bera, hau da, Euskadi delakoan, Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian. Hizkuntza bera da. Baina balizko euskal hiritarra babesten duen legerik ez dago. Iraganarekin eta etorkizunarekin jendarrea lotu dezakeen elementu nagusia hizkuntza da, hots, euskara. Haatik, azken hamarkadan hurrek ikas dezakete euskaraz, gutxi-asko lekuaren arabera; tira, garai berri baten hasieran egon gaitzke.

## **Nola ulertu behar dugu hiritartasuna kontzeptua gaur egungo gizartearen?**

Kontua da ea hiritartasuna gizabanakoaren arabera ulertzen dugun edo taldearen arabera. Izan ere, norbanakoaren arabera ari bagara, ezin dugu kultura eta nortasun bakar bati buruz hitz egin, ezin dugu euskal kulturaren babesari buruz hitz egin. Egungo jendartean hainbeste kultura eta hizkuntza elkarrekin bizi direnez gero, ez da objektiboa. Aldiz, talde edota lurralde linguistikoa bati buruz ari bagara, denon arteko zerbaiti buruz ari gara, denon arteko etorkizun ba-

tez ari gara, tokiko historia erreferentzia harturik. Zentzu horretan, gaurko euskal munduak aniztasuna etengabe sustatzea, erabat naif edo inozo iruditzen zait. Izan ere, demografiaren garapena ikusita, gizabanakoaren eta taldearen interesak oso bestelakoak dira.

## **Globalizazioak nortasunaren pertzepzioak aldatu dituela, diozu.**

Bistan da. Globalizazioak nortasunaren pertzepzioak areagotu ditu mundu osoan. Zorionez, euskal kasuan globalizazioak sortu dituen bitartekoak baikorrak dira. Euskal Herrian bertan tradizioarekiko atxikimendua apaltzen ari da, ttipitzen, baina aldi berean, diaspora indartu da interneten bidez, bien bitartez tradizioa indartu da. Diasporak antzinako baloreak piztu ditu. Diasporan argi eta garbi hitz egiten da gure jatorriaz, tradizioaz, hizkuntzaz, antzinako euskaldunak –lurrrari atxikiak– zituen eskubideei buruz. Mundu birtualean badago joko gisako hori. Hala ere, kontraesan bat ageri da.

**Nolakoa?**

Euskal Herrian, tokikoek modernotasuna nahi izan dute azkartu, aldiz, diasporakoak ilusioz, ametsetan eta erromantizismoan bizi dira. Nire ustez, herri txikiagotu batek erromantizismo gutxieneko bat bizi behar du, herri bezala atxikitzeko ilusioa. Erran nahi baitut, badirudi tokikoek –Euskal Herrian bizi garenok– ezaugarri horiek utzi behar ditugula, beste kulturakoek “onartzen” ez dizkiguten ezaugarriak. Zergatik, baina? Tokiko kultura batek bere osagaiak egokitu behar ditu, ados, baina beste kultura dutenak –hona etorritakoak– adaptatu beharko lirateke tokiko kulturara. Nire ikerlanetan, mitoak deuseztatu nituen euskal kulturaren aurkako diskurtsoak deseraikitzeke. Haatik, euskal mitoak badu bere funtzio simbolikoa. Jendarte bakoitzak bere bilakabide historikoa onartu behar du. Euskal Herriaren kasuan, misterioaren eta antzinakoaren ideia oso garrantzitsua da.

**Zure aburuz, “hiritartasun esperientziak eta subjektibizazio politikoak prozesu berriak zabaldu dituzte”.**

Adibidez, Eusko Irakaskuntzak geroari begira jendarte antolatzeke dauden aukerak aztertu ditu, alor horretan gauza asko egiten du. Eta hori azpimarratu behar da, hori ez da egiten euskal instituzioetatik, tokian tokiko euskal gobernuetatik, gizartean antolatutako erakundeek egiten dute, funtsean jendartetik jalgi diren elkarteek. Euskal Herrian, beste herrialdeen aldean, elkarten mugimendua oso indartsua da, gizartearen motorra da.

**Azken urteetan abertzaletasunak hartu dituen zenbait jokamoldeekin kritikoa zara.**

Abertzaletasun modernoak antzinako baloreak kritikatu izan ditu zorrotz. Europako mugimendu orokorren ildoan egindako kritikak dira, hori herrialde guztietan gertatu da. Jendearentzat tradizionala dena itsusia eta arriskutsua da, atzerakoa. Zergatik, ordea? Horiek egungo euskal gizartearen oinarriak dira. Jokamolde horien gibelean haxe dago funtsean: iragan mendeetan antropologiak nortasun guztiak sortu eta deskribatu zituen, baina azken hamarkadetan an-



tropologiak nortasun guztiak desegin ditu. Erran nahi baita, antropologoek diskurtsoetan ageri denez, gaur egun lotsagarria da nortasunari buruz hitz egitea. Ematen du atzerakoia zarela, ia debekatuta dago.

### **Antropologiaren ikusmoldeak aldakorak dira historiaren bilakaeran, beraz.**

Bai. Orain nortasunaz mintzatzea ez dago modan. Fenomeno hori gertatzen ari da herrialde guztietan, eta tokiko jendea gutxiengo bihurtzen ari da. Alta, euskal gizarteak badu abantaila moduko bat: historian baztertuta izatera ohitu da. Galdera da: "Nork adaptatu behar du bere nortasuna? Bertakoak edo kanpotik datorrenak?". Gaur egungo ezkerreko pentsamenduaren arabera, ematen du, kanpoko jendea jasotzen duen herrialdeak bere tradizioak adaptatu behar dituela eurekiko.

### **"Kulturaren eta politikaren arteko lotura berrirakurtzea", proposatzen duzu.**

Izan ere, errekonozimendu politikorik ez duten herri txikien kasuetan, arazo kulturaren eta politikaren arteko lotura eza da. Arazo handiena. Euskal Herria gabezia horrekin bizi da, eta ez da erraza herri bezala irautea. Hau da, gizabanakoak ari gara gure kulturaren inguruan, gure nortasuna atxikitzeo militantzian bizi gara, etengabe, alor guztietan.

### **Estatua eta nazio kontzeptuen ezaugarriak berrikusi beharra ere, aipatzen duzu.**

Euskal Herriak egoera ezberdinak eza-gutu ditu bere historian, ezberdintasun handienak gure Iparraldearen eta Hegoaldearen artekoak dira. Frantzia nazioa estatua da. Espainian, eta Hegoaldean, bien arteko zerbait da, ezberdina da. Estatua espainiarra da, baina nazioa ez da erabat espainola, badaude nazionalitate historikoak bezala ezagutuak, herrialde batzuk onartuta daude. Gero, errealitatean naziotasuna nola gauzatzen den? Bada, nekez. Horregatik diot, nire aburuz, Iparraldean nahiz Hegoaldean, euskal hiritartasuna eraiki nahi duen herritar batek ezin du estatu arrotzarekin bat egin, edo harekin batera jardun. Estatuarekin batera jardun dezake arazo sozialei dagokienean, baina kulturaren eremuan ezin du bat egin. Estatuak ez dio inoiz bere nazioa onartuko.

### **Antropologiaren ikuspuntutik ez da aski hiritartasuna objektu bezala aztertzea. Gizabanakoaren eta estatuaren arteko harremana auzitan jartzen duzu.**

Estatuko ikerlariak ez dute hiritartasuna objektu politiko bezala aztertzen, alegia, ez dute "estaturik gabeko herrien" hiritartasuna aztertzen, haiek badute beren nazioa, nazio eraikia, eta ez dute ikusten beren kulturarentzat nazioaren beharra, ez dute ikusten hiritartasunak batzuei eskubide osoak ematen dizkiela, eta besteei berriz, eskubide partzialak.

Maluruski, Frantziako Errepublikaren ideologia oso barneratuta dago hiritartarengan, baita euskaldunen artean ere. Frantziako Iraultzak indar izugarria izan zuen, eta geroko gertaerek zer esanik ez: I. eta II. Mundu Gerrek, besteak beste. Iparraldeko euskaldun gehiena oso frantsesa da, historiaren bilakaerak tokiko euskaldunen nortasuna aldarazi zuen, euskal kontzientzia politikoa erabat deuseztuz.

### **Nazionalitatea eta hiritartasuna uztartuta daude Frantzian.**

Hala ere, hastapenean hiritartasuna ez zen nazionalitatea. Ideia-nahasketa izan zen eta pixkanaka horrela bilakatzen

joan zen. Frantziar iraultzaileek errepublikaz hitz egiten zioten Europa osoari, baina gero, ideien konfrontazioetan Europako beste estatuen kontra galdu zuten. Errepublika eta Frantzia kidekoak bihurtu ziren eta ondorioz, kidekotasun hori gailendu zen Hexagonoan. Hasierako asmoa ez zen hori, errepublika izaera zabaltzeko asmoa zuten European gaindi, hiritartasuna bakarria ezarri. Nazioa ez zen tokian tokiko kulturaren ezaugarri nagusia eta bakarria. Jende gutxi daki, baina abiaburuan errepublikaren ideia ez zen Frantziarako soilik, Europa osorako izatea nahi zuten, baina ideia galdu eta frantses errepublika nazioa bilakatu da. Errepublikarra eta hiritartasuna gauza bera da. Haatik, Europako estatu guztiak eredu hori aintzat hartu zuten. Nazioa osatzeko elementu nagusia hizkuntza izan da, frantsesa da Errepublikaren hizkuntza bakarria. Euskal Herrian, errepublikarrek ziotenez, iraultzaren aurkakoez euskara hitz egiten dute, hemen eta hegoaldean.

### **Azken 50 urteetako Europaren erakuntza gorabeheratsua nola eragin du Frantziako kultura gutxituetan?**

Europa eraikitzean estatuak tokiko kulturekin arazoak izan dituzte, orain be-



“

**Euskal munduak  
aniztasuna  
etengabe sustatzea,  
erabat naif edo inozo  
iruditzen zait”**

**“Herri txikiagotu  
batek erromantizismo  
gutxieneko bat bizi  
behar du”**

rriz, estatuentzat beste arazo bat dago urrunetik heldu diren komunitateekin. Alta, tokiko kulturak eta kanpotik heldu diren gutxiengo kulturak ez dira hein berean hartzen. Interes politikoak direla eta, modu irekiagoan hartzen dituzte kanpotarrak tokiko herrialdeen kultura baino, hobeto onartzen dituzte, konparazio, bretoiaren, katalanaren edo euskaldunena baino. Frantziako Errepublikarentzat tokiko kulturak atzerakoiak dira, aldiz, Afrikatik etorritako kulturarekiko indar korrelazio politiko mantentzen du, kolonialismoaren ondorioen eraginez, kultura horiek nolabaiteko errepezioa behar dutela dio.

**Hortaz, ideologia errepublikar frantsesean, tokiko kulturekiko aldaketarik ez dago.**

Egun, zailagoa da euskaldunontzat historian jasandako kolonialismoaren ordaina edo errepezioa jasotzea, duela

hamar urte etorritako etorkinentzat baino. Nondik dator hori, historiak egindako irakurketatik. Antropologo frantziarrentzat, Britainia, Katalunia edo Ipar Euskal Herria ez ziren kolonizatuta izan. Baina izan ziren.

Sektore batzuk, sozialisten eta ekologisten ingurukoak –intelektualak eta politiko batzuk– hasi dira onartzen bertako kolonialismoaren zantzuak nolabait, baina afera urrundik begiratzen dute, ez dute gai horretan sakon sartu nahi. Eguneroko jarduera politikoak agintzen du. Frantziako antropologiak ez du horri buruz hitz egiten. Nire esperientziatik dakit, horretaz hitz egiten baduzu Errepublikaren aurka ari zarela aurpegitzen dizute.

**Euskal komunitatea hizpide.  
Hiritartasun “bertikala” eta  
“horizontala” aintzat hartu dituzu.**

**Azaldu hori amiñi bat.**

Konparazionera: euskal elkarteek eta mugimenduek, alfabetatzearen bidez, euskal nortasunaren berreskurapenean lan handia egin dute. Jardun molde horrek egingen du euskaldunon nortasuna zinez tokikoa izatea. Nazio errekonozimendua izan gabe, hiritartasun bertikala gauzatu ezinean, hiritartasun horizontala eraikitzen ari da, jendeak parte hartzen du jendarteko ekimenetan, kanpotik etorritako hainbat jende ere horretan engaiatzen da: tokian tokiko ikastolen aldeko ekitaldietan, Korrikan eta berriki Euskaraldian. Azken urteetan, batzuetan kontraesanak agerikoak izanik ere, Ipar Euskal Herrian guraso askok seme-alabak euskaldunak izatea nahi dute, nahiz haiek frantses errepublikar izateari uko egin ez.

**Kontraesanek ezaugarritzen dute  
persona, baita euskalduna ere.**

Noski. Adibidez, Korrikaren karieta-

ra, halako batean “euskalduna” erabili beharrean, “euskaraduna” erabiltzen hasi zen, edota berriki “euskal hiztuna”. Gauza bera dira, ezta? Zergatik sortu dira hitz berri horiek? Euskalduna izendatzeko modua aldatu behar al da? Horren atzean badago beste kulturak errespetatzeko keinu gisako bat. Nire ustez, beste kultura errespetatzea baino, hemengo gizabanakoa errespetatu behar da. Pertzepzioa aldatu da, kanpoekiko errespetuz. Horren atzean, itxiak izateko beldurra dago. Duela 50 urte euskaldunten zena *euskaldunberria* zen, eta orain berriz *euskaraduna*. Erdaldunari euskal mundua ez dela itxia agertu beharra zabaldu da: “Zuk gorde ditzakezu zure jatorrizko ezaugarriak hemen bertan”, esaten zaio. Baina nolatan itxia? Simpleagoa da: “Euskal Herrian euskaraz hitz egiten da”, esan behar zaio.

**Euskaldunentzat hiritartasuna  
marjinetan dagoen esperientzia  
da. Hiritartasuna lortzeko  
marjinalitatearen aurka borrokatu  
behar da. Nola?**

Irakasle bezala ikasleei esan ohi diet, euskal nortasuna osatzen dela erantzunik gabeko bi galderatan: “Euskal hizkuntza noizkoa da?”. Eta: “Hizkuntza hau hitz egiten duen giza taldearen jatorri ezezaguna nondik dator?”. Euskal jendarteak galdera horiek egiten jarraitu behar du. Erantzunik gabekoak dira, zientifikoki ez dute erantzunik. Baina, galderek herri dinamika bizirik atxikitzen dute. Funtsean, euskal kulturarekiko atxikimendua bizirik dago bere egoera berezia dela eta. Iraunkortasuna da euskal nortasunaren euspen nagusia. Marjinalitatean bizi da, ez dauka bertikaltasunetik emandako hiritartasun ofiziala, baina badu gizartetik datorkion hiritartasun horizontala. ●

**2020 EuskarAbentura**  
*espedizioa*

Matrikulazio epea zabalik • Matrícula abierta  
Martxoaren 15era arte • Hasta el 15 de marzo

[www.euskarabentura.eus](http://www.euskarabentura.eus)

Partners and sponsors logos: Bbk, Kaiku, Euskaraldia, Bizkaia, Nafarroako Gobernua, Gobierno de Navarra, Bilbao, Getxo, and many others.